

'Paşa Hanım', Samiha Ayverdi'nin vefatından sonra Kubbealtı Neşriyatı, Samiha Ayverdi Külliyyatı'ndan yayınlanan son eseridir.

Eseri yayına hazırlayanlar, gençlerin anlaması için yazarın kullandığı kelimeleri değiştirmeden, bâzı kelimelerin mânâlarını dip not şeklinde verdiği görülüyor.

Samiha Ayverdi, 1905 -1993 yılları arasında İstanbul'da yaşamış, roman, hikâye, tahlil, tarih, hâtıra, deneme, biyografi ve inceleme türünde 40 eser yazmış büyük yazar ve düşünürümüzdür.

Paşa Hanım'da hâtıra, sohbet ve makale tarzında 64 yazı vardır. Eserin adı olan 'Paşa Hanım, kitapta bulunan aynı isimdeki bir hatıra yazısının adıdır. Yazarın 1985–1993 yılları arasında kaleme aldığı bu yazılarda tarihi olaylar, yazarın kendi muhiti ve İstanbul'un çeşitli manzaraları dile getirilir. Samiha Ayverdi, olaylara ve insanlara İslâm imanı ve tasavvuf penceresinden bakıp bize ayna tutarak; iç âlemimizi ve düşünce sistemimizi aydınlatmaya çalışır.

Samiha Ayverdi, yazılarını bir tebliğ vasıtası olarak kullanır. O, sık sık Türk tarihinden olaylar ve insanları anlatır. Bu tarihi olaylarla büyüme, duraklama ve gerilememizin sebeplerini açıklar. Bu uzun geçmişte bizi biz yapan özelliklerimizi gösterir. Târihi şahsiyetlerin olumlu olumsuz davranışlarını ele alır, iyi bir devlet adamının özelliklerinin nasıl olması gerektiğini söyler. Okuyucusuna tarih şuuru aşılar. Paşa Hanım'da adeta Türk tarihinin özeti olan şu satırlara kulak verelim;

'Uzakşark'ın Ural'larından, Tibet'lerinden, Altay'larından, Tanrı Dağları'ndan ve Karakurum Dağları'ndan kopup gelmiş Türk soyları için ayrılıkçı bir anlayış bulunmamakta idi.

Faaliyetleri ölçüsünde kendilerine toprak verilmiş kahramanların yaptıkları, hep tek gaye için birleşmekti. Öyle ki, Kızılelma'ya el ele gitmek için birlikte savaşmakta, o yolda hayatlarını istihkâr edercesine didinmekte idiler... Türklere karşı kurulan müdâfaa sistemi, binlerce insanın canları pahasına kurulmuş Çin Seddi ile korunmuş Çin'de değil, batıda idi. Zira orası, Türk'ün Kızılelma'sı idi. Onu için de Türk boyları, önüne geçilmez bir sürât ve istekle hep yeni vatanları olacak topraklara doğru akıyorlardı. Kâh Karakoyunlu, kâh Akkoyunlu, kâh Selçuklu, kâh Osmanlı fakat hepsi de îlâ-yı kelimetullah aşkı ile adım adım fetihlerden fetihlere gidip,

Anadolu derken, bakıyosunuz Türk'ün bir adımıyla, Alpaslan denen kahraman, göğüslediği Anadolu topraklarından bir koca parçayı Bizans'ın elinden çekip alıyordu. Öyle ki, Türk gücü gide gide, ta Uzakşark'tan batıya yol alıyor, sûreti de sîreti de Kızılelma'nın rengi ve rûhu ile dirilmiş Osmanlılardan bir Osmanlı Süleyman Paşa, askerleriyle bundan altı buçuk asır evvel, Bolayır'a ayak basarak taşıdığı kelimetullahı Rumeli'ye götürmenin şerefi ile târihe unutulmaz mührünü basıyordu..."
(s.26)

Samih Ayverdi, milletimizin yükseliş ve çöküş dönemlerinin sebeplerini milletimizin maddi ve manevi hayatından örnekler vererek anlatır, kaybettiğimiz değerlere dikkat çeker. Dünle bugün arasında köprüler kurar, geleceğe daha ümitle bakmamızı sağlar;

" ... O gün görmüş, eyyam sürmüş bir çelebi adam idi ki İttihatçıları hiç sevmez ve devlet idareciliğinden mahrum patavatsızlıkları ile kendilerini de memleketi de perişan ve rezil etmekte olduklarını söyler dururdu..."

Memleketin kaderini çelik çomak yaparak oynayanların eskimiş hırs ve gafletine kadar gitmeye ne hacet? İşte şu sesini duyabileceğimiz kadar yakınımızda denilebilecek Üçüncü Sultan Selim ve onun şehit edilmesini tâkip eden kanlı hâdiseler hep dirayetsiz ve gönlünü şahsi çıkarına bağlamış devlet adamlarının kötü idarelerini bir ayna gibi aksettiren facialarla dolup taşmakta değil midir?(s.32)

Samih Ayverdi, Türk devletinin sırtından zengin olan azınlık ve yabancıların durumunu şöyle anlatıyor;

"Oldu olası Türk devletinin sırtından servet ü sâ mân sâhibi olmuşların arasında bulunanların devlete dost oldukları hemen de hiç görülmüş değildir."

Türk toprakları üstündeki faaliyetleri ile servet üstüne servet yapmış bu yabancıların paralarından bir mazgal açmak ihtiyâcı ile ülkemizden parçalar koparmak, mal mülk sâhibi olmak politikası gütmüşlerdir..." (s.49)

Osmanlı döneminde Türklerin başka milletlerin dil ve dinlerine bakışı şöyle değerlendiriyor;

“...Bugün Balkan yarımadasında çeşitli dillerin konuşulması ve çeşitli kavimlerin mevcut bulunması, beş yüz senelik Türk hakimiyetinin lutfu eseridir. Şayet Türk kuvvetleri, Latin tehlikesini zamanında durdurup Slav milletlerini himâyesi altına almamış olsaydı bugün o topraklarda ne bir Ortodoks mezhebinin sâlibi, ne Sırp, ne bir Bulgar Milleti olurdu...” (s.13)

Yazar Türklerin başka din ve dillere hoşgörüsünün sebebini şöyle açıklıyor;

Türk mutassıp değildi. Zira imanının içinde “Senin dinin sana, benimki bana” diyen emrin dışına çıkmamıştı, çıkamazdı da. Bu yüzden de fanatik batı, derebeylik müessesesini yıktığı gibi kiliseye de sille vurmaktan geri kalmamış idi ise de gene de taassubun vahşet ve karanlığını üstünden atamamıştı.” (s.30)

Samih Ayverdi, Batıların Osmanlıya bakışını ve Türk'e düşen vazifeyi şöyle özetler;

Kısaca şunu da söylemek lâzım geliyor ki Türk tarihi bir yamalı bohça değildir. İmânı, hamâseti, târihe olan borcu tek elle tutarak dünyaya meydan okumuş olduğu halde Osmanlı'yı bir türlü hazmedemeyen haçlı dünya nihâyet yaralı bereli ederek bugün zayıf eli ayağı tutmaz hale getirmiştir.

Gene de cedlerimizin dediği gibi, çıkmamış canda ümit var diyerek, yeniden kudretimize sarılıp eski zindeliğine kavuşturmak ve tâze bir can vermek suretiyle tekrar hayâta getirmek Türke düşmüş ilâhî bir borç olsa gerekir.(s.26)

Samih Ayverdi, “Türk olmanın, Türk kültürü içinde yaşamak olduğunu ” açıklıyor;

“Yalnız bizim değil,bütün Türk evlerinin içinde yaşamış Çerkes, Gürcü, Boşnak,Habeş hatta Zenci,Kürt unsurlar aynı kazanda pişerek aynı aşı lezzet katarken bunların hiçbirini gayri Türk görmek asla mümkün değildir. Müşterek bir iman, ırk ayrımını bıçak gibi keserken,bu ayrı

dünyâların insanları seccâdelerinden kalkmadan, müşterek vatanlarının selâmeti için duâ eder ve hiçbir de Çerkes kolonisinin veya Habeş kırallığının selâmeti için duâ etmeyi akıllarından dahi geçirmezlerdi.” (s.36)

Samiha Ayverdi, günümüz insanına, insanın maddî yönü yanında bir de mânevî tarafı olduğunu hatırlatır, tasavvufun ışığıyla olayları değerlendirir;

“...Kızım, et, kan ve kemikten ibâret olan bizim hatâ işlemememiz kâbil mi? Günah de suç da biz insanların kârı...Şu halde kul hata işleyecek ki Allah affedecek. Mâdemki sen de Hakk'ın kulu olmak yolunda gayret sarfediyorsun şu halde onları tekmeleyeceğine düzeltmeye uğraş. Lutf ile muâmele eyle. Sakın insafsız, merhametsiz olma. İnsanoğlunun etinden kanından başka bir kuvvetin emrinde olduğunu unutma... Bu kuvvetin adı ruhtur. İşte ben de gözün görmediği, kulağın duymadığı bu kuvvetin emrinde olmaya gayret ediyorum. Sen de öyle öyle yaparsan cennet hayatını bu dünyada yaşayan bahtiyarlardan olursun” demiş.(s.267

Samiha Ayverdi, 'Paşa Hanım' isimli eserinde Türk toplumuna ve Türk insanına bütün eserlerinde olduğu gibi vatan ve iman konularında uyarılarda bulunuyor. O, büyük kültürü, zengin Türkçesi, derin tasavvuf bilgisi ile günümüz insanına yol göstermeye devam ediyor. Onu okuyunca, günümüzde onun sesine ne kadar muhtaç olduğumuz anlaşılıyor.

(*) Samiha Ayverdi, Paşa Hanım, Samiha Ayverdi Külliyyatı 40, Kubbealtı Neşriyat, Nu 154, İstanbul,2009

Ekim / 2009

<http://www.zekionsoz.com/wordpress/?p=214>